

”Vaddå klä sig i enlighet med sin ålder, vad är det?!”

En studie om förhållandet mellan ålder, identitet och klädstil.

Philip Warkander, fil dr, modevetenskap

”Jag tycker det är helt och hållet upp till var och en hur man klär sig. Det viktiga är att man trivs själv, det brukar synas utåt. Det gäller också ålder, man ska klä sig som man känner sig, efter vad som passar en själv.”

Sara, 36 år

”Min stil nu är enkel och ganska vardaglig. Jag trivs inte längre i klänning eller kjol, byxor är mer min stil nu. Jag undviker faktiskt korta kjolar och grälla färger just på grund av min ålder.”

Cecilia, 69 år

Inledning

Det finns många, ofta motstridiga, sätt att se på relationen mellan ålder och klädstil. Vissa menar att de klär sig som de vill livet genom, oavsett ålder. Andra menar istället att kraven på att se representativ ut snarare ökar ju äldre de blir, särskilt i takt med att kroppen under plaggen förändras. Äldre, och kvinnor i synnerhet, förväntas inte visa för mycket hud, de ska inte längre vilja klä sig utmanande, utan se respektabla och professionella ut. Kjollängden blir generellt sett längre medan korta ärmars ersätts med långa. Starka färger ersätts med dovare varianter. Klädstilen blir ofta mindre moderiktig och mer klassisk. Vad beror detta på? Går det att identifiera en enskild faktor, eller är det mer komplexa samband som ligger bakom? Kanske man helt enkelt inte längre är bekväm i samma stil som tidigare? Eller är det så att den personliga smaken utvecklas livet genom, och att man som äldre därför helt enkelt har andra estetiska referensramar än man hade som yngre?

Många av de här frågorna berör relationen mellan den egna viljan och andras åsikter. Människan är en social varelse och som sådan präglad av det sammanhang hon befinner sig i. Detta visar sig inte minst i hur vi klär oss. Våra klädstilar är både ett uttryck för individualitet som för grupptillhörighet, och därför är det svårt att säga att vi antingen klär oss helt enligt egna principer, men också problematiskt att skylla allt på ett diffust grupptryck. När det gäller ålder och klädstil är det därför en fråga om både andras förväntningar och egna värderingar.

Redan när vi föds kläs vi ofta i plagg anpassade efter en kulturell förståelse av vad det innebär att vara barn i Sverige idag, vilket ofta ger utrymme för både lekfullhet och upptäckaranda. Därefter utvecklas vår klädstil i takt med stigande ålder. I tonåren har omgivningen ofta en högre acceptans för experimentlusta och konceptuella uttryck, men i takt med att vi blir äldre förväntas vi också att tona ned oss, anpassa oss efter vuxenlivets förutsättningar och krav. Som nyblivna pen-

sionärer ersätts sedan de professionella sammanhangen med ett slags evig fritid, vilket än en gång påverkar klädstilen, och ofta blir den mer fritidsbetonad än tidigare.

Inom forskningsfältet kring åldrande och mode talas det om två sätt att mäta ålder på, kronologisk respektive kognitiv. Den kronologiska åldern fastställs genom den enkla frågan ”hur gammal är du?”. Den kognitiva är svårare att komma åt, men går att översätta till frågan ”hur gammal känner du dig som?”. Enligt forskning står dessa inte alltid i korrelation med varandra, och en starkt bidragande faktor bakom detta är livsstilsval. Ju mer liberal inställning till tillvaron, desto större avstånd mellan kronologisk och kognitiv ålder, menar forskarna. En öppnare attityd leder alltså ofta till att en person känner sig yngre än vad hon biologiskt sett är, vilket tyder på att ålder är relativ och inte vare sig statistiskt eller bortom vår kontroll. Detta är insikter som vuxit fram successivt inom forskningen, i hopp om att kunna ge en mer nyanserad bild än tidigare, då människor numera lever längre än tidigare, och begreppet ”äldre” i sig anses för begränsat för att täcka in livets alla skiftningar i de högre åldrarna.

Som med mycket annat under efterkrigsperioden är denna utveckling influerad av fyrttialistgenerationens livsmönster. När de föddes var de den största generationen dittills under mänsklighetens hela historia, och därför har deras väg genom livet ofta bidragit till att omdefiniera vår förståelse av hur olika ålderskategorier förväntas se ut. Under 50-talet utgjorde de den första generationen moderna tonåringar, vilket skapade helt nya sätt att uttrycka identitet via klädstil bland den tidens unga. När de sedan blev äldre, bidrog de också till att utveckla en ny syn på åldrande. Eftersom de generellt sett har haft bättre ekonomi än föregående generationer, har de också utvecklat nya konsumtionsmönster, vilket delvis lett till en ny bild av äldre, särskilt ur ett modeperspektiv, där det idag finns mer komplexa och motstridiga sätt att ”vara äldre” på än det fanns förut.

Samtidigt är det också viktigt att lyfta fram genusaspekten kring åldrande. Det är ett välkänt faktum att kvinnor lever längre än män. Därför finns det också en kulturell förståelse att en äldre person oftast är en kvinna. Längre ledde detta till schablonbilderna av ”tantan”, som i beige kappa och rejäl handväska försiktigt tog sig fram i fotriktiga skor. Den här klichén är numera förpassad till marginalen, som en konsekvens av att åldrandet på många sätt omdefinierats utifrån nya, köpstarka äldre generationer. Ändå kvarstår mycket att göra i arbetet med att frigöra oss från de implicita och ofta outtalade förväntningar som ställs på hur vi ska klä oss i takt med att vi går genom olika livsfaser. Inom Åhlnés har det länge pågått en dialog om

just detta. Varför klär vi oss som vi gör i takt med att vi åldras? Varför känner vi som medelålders att det inte längre är lika okej att köpa kulörta kläder och färgglada sneakers? När slutar vi egentligen med korta kjolar och höga klackar? Och, hur kan vi på ett lekfullt sätt utforska det här ämnet utan att skriva någon på näsan, utan att för den sakens skull bidra till att utveckla nya normer, om att äldre nu istället måste klä sig i kort-kort och visa överarmarna? Åhléns bestämde sig därför för att utvidga samtalet och vände sig därför till mig, för att få en mer vetenskaplig grund att utgå från. Tillsammans bestämde vi oss för att istället för att berätta för folk hur åldrande, identitet och klädstilar hör samman, skulle vi lyssna till människors egna erfarenheter och berättelser, för att därigenom utgå från ett mer inkluderande och lyssnande perspektiv. Därför utgörs till och med själva titeln för den här forsknings-sammanställningen av ett intervju-citat, taget från en av deltagarna i studien.

Nedan följer en redogörelse för hur vi gick till väga för att genomföra studien. Först kommer en genomgång av den vetenskapliga metoden, och därefter följer en sammanfattning av resultaten.

Tillvägagångssätt och empiri

Jag disputerade 2013 i modevetenskap vid Stockholms universitet. Detta gjorde mig till inte bara Sveriges utan även världens första filosofie doktor i detta ämne. Modevetenskap studerar ett till synes ytligt och trivialt ämne ur ett akademiskt perspektiv, och söker därmed att se komplexiteten i det som andra inte alltid tar på allvar. Kläder och mode är nämligen intimt sammanflätade med större frågor om identitet, inflytande och grupptillhörighet, vilket jag också undersökt i min doktorsavhandling. När jag nu blev kontaktad av Åhléns, bestämde jag mig för att utifrån ett modevetenskapligt perspektiv skapa ett vetenskapligt ramverk med syfte att utforska de här frågorna, särskilt i relation till åldrandeprocessen. Jag visste redan från början att det inte var primärt ett statistiskt underlag som Åhléns ville ha hjälp med att ta fram. Snarare hade de uttryckt intresse för att höra hur människor själva resonerar och formulerar sina tankar, och jag bestämde mig därför för att genomföra en kvalitativ studie.

En kvalitativ undersökning skiljer sig från en kvantitativ på primärt två olika sätt. Dels är omfånget mindre, dels går det inte att generalisera utifrån resultatet. Istället lär man sig om hur människor tänker på djupet, om hur deras personliga erfarenheter har sett ut. Ofta genomförs intervjuer istället för enkätformulär med flervalsfrågor, vilket ligger i linje med den ursprungliga idén om att lyssna snarare än att själva erbjuda svarsalternativ. Vi ville ge människor möjlighet att själva formulera sina tankar, utan att begränsas av våra egna förutfattade meningar och idéer om vad vi trodde de skulle säga.

Därför bestämde jag mig för att genomföra intervjuer med cirka 40 deltagare, valda ur Åhléns kundregister. De befann sig över hela Sverige, från Piteå i norr till Ystad i syd, från Göteborg till Stockholm, från tätort till glesbygd. I åldrar varierade det från runt 30-strecket och uppåt. De äldsta var runt 70 år. Jag har valt att både inkludera kronologisk ålder men också kognitiv i studien, i de fall som de tillfrågade kände att det fanns en skillnad. En del deltagarna kände inte igen sig i frågan, utan menade att de helt identifierade sig med sin biologiska ålder, och i de fallen är endast den kronologiska åldern angiven. Övervägande kvinnor ingick i studien, även om också ett fåtal män deltog. I registret stod ingenting om vare sig sysselsättning eller inkomstnivå, så detta gick inte att ta hänsyn till. Inte heller

stod det något om födelseort eller härkomst, men jag arbetade medvetet med att inkludera olika typer av namn i urvalet, från traditionellt svenska till mer utländskt klingande. Gällande utländska namn eftersträvade jag en bredd även där, från finska via spanska till bosniska, för att bara nämna några exempel, även om detta förstås inte behöver säga något om vare sig var människor kommer ifrån eller var de känner sig hemma.

Resultatpresentation

Att sammanfatta en kvalitativ studie har sina utmaningar. Eftersom det handlar om människors livsberättelser går svaren inte att omvandla till vanlig statistik i form av siffror. Istället handlar det om att vara uppmärksam för mönster i vad som sägs, för att på så vis kunna skönja vad som är gemensamt för de som uttalat sig inom ramen för studien. Samtidigt ska också utrymme ges för sådant som avviker och för de röster som inte passar in, för att på så vis få fram nyanserna. Nedan har jag skapat olika underrubriker, baserat på de teman som framkom via intervjuerna, för att visa på olika sätt som åldrande, identitet och klädstil kan förhålla sig till varandra. Namnen är anonymiserade, men åldersangivelserna är korrekta.

Yrkesliv och klädstil

"Jag klär mig ofta i kavaj, det är stiligt och passar till mitt jobb. Tidigare klädde jag mig mer moderiktigt men med åldern har det blivit mer klassiskt och mindre färgstarkt. Jag tänker på att det inte ska se för ungdomligt ut, att kjolarna inte ska vara för korta och att magen ska vara täckt. Tycker inte om att se ut som en tonåring när jag nästan är 60."

Ann-Katrin, 58 år (men känner sig yngre)

Som framgår i citatet ovan från Ann-Katrin präglas klädval ofta av vilka krav arbetslivet ställer på en person. Därför blir ofta klädstilen under de yrkesverksamma åren aningen striktare och mer formell. Framtoningen förväntas vara mindre personlig och mer i linje med arbetsgivarens identitet. Yrkeslivets krav kan i dessa fall sammanfalla med personliga värderingar, då många människor i medelåldern inte längre vill klä sig på ett sätt som riskerar att framstå som för ungdomligt eller informellt. Det känns helt enkelt mer bekvämt för många att klä sig "i enlighet med sin ålder", och därför väljer man att frånga de korta kjolarna och färgstarka kläderna i takt med att man blir äldre. Men, frågan som uppstår är förstås vad det innebär att klä sig som sin ålder. Det är också svårt att avgöra vad människor egentligen menar när de beskriver sina klädstilar som "representativa" och "klassiska", då den här typen av termer är subjektiva och öppna för tolkning. Men, det fanns de i studien som var mer exakta i sina ordval, särskilt när det gällde att ta avstånd från en mer vardaglig stil:

"'Mysbyxor', eller joggingbyxor, passar aldrig på jobbet. Det har jag sett en del ungdomar som har och nej, det tar jag inte på mig. Inte heller toppar som visar magen eller superduper-slim fit byxor. När det gäller slim-byxorna tycker jag inte de passar någon generation."

Sara, 34 år (men känner sig som 29)

Även i Saras uttalande kan vi skönja att det är viktigt att vara representativ i relation till arbetet, och att hon inte vill uppfattas som vare sig för bekväm eller för informell. För henne definieras detta genom relationen till den egna kroppen. Balansen mellan kropp och plagg beskrivs här som central för att ska

på rätt stiluttryck, där plagg alltså vare sig ska vara för figurnära eller för stora i storlek. Något som också kom fram i studien är att synen på yrkeslivets krav på respektabilitet kan se annorlunda ut för olika generationer. De som varit unga på 60-talet var vana vid strikta klädkoder från skolan, och därför beskrev de sällan övergången till yrkeslivet som något dramatisk. För dem som varit unga senare däremot, när subkulturella stilar var mer uttalade och vanligt förekommande, blev däremot inträdet till yrkeslivet en tydligare tröskel till vuxenlivet, rent klädmässigt:

"När jag var yngre var jag svartrockare. Det är en väldigt speciell klädstil, och även jag inte var den mest extrema sminkade jag mig ändå mer då, hade frippa som stod rätt upp och hade svartfärgat hår. Jag klär mig fortfarande mycket i svart, men det har blivit mer färg. Egentligen slutade jag väl successivt med stilen, och när jag började jobba kändes det inte helt passande. Ibland när jag ska på spelning kan det hända att jag klär mig litet svartrockigt igen, men inte lika extremt som när jag var yngre, inte lika mycket nitar. Men, svartrocken finns kvar i själen."

Stina, 47 år (men känner sig "lite yngre")

Stinas berättelse skiljer sig mycket från de som var unga ett par decennier tidigare, när inte stilar som svartrock existerade, men för många av hennes generationskamrater var detta ett återkommande tema. Ungdomsperioden hade ofta präglats av en tydlig stil med stark relation till en särskild musikstil. När sedan övergången till arbetsliv skedde, lämnades stilen successivt. Men, det som är intressant med Stinas historia är att hon menar att hon fortfarande har en "inre svartrockare". Kläderna var bara del av identiteten, men det finns också inre aspekter, inte synliga för andra än henne själv.

Men, i takt med åldrandet är det inte bara ingång till yrkeslivet som är intressant, utan även vad som sker när vi lämnar det. Det är vanligt att vara mer eller mindre yrkesverksam under större delen av sitt vuxna liv. Att gå i pension, och lämna professionen, innebär därför också att lämna en del av sitt liv och sin identitet bakom sig:

"Efter pension finns inte samma krav på klädstil. Då klädde jag mig ofta i kjol men nu är det byxor som gäller, de är mer bekväma. Annars tycker jag att kjolen ska gå över knäna, den ska inte sluta på låret. Det är inte snyggt på någon, oavsett ålder. Jag tycker det ser vulgärt ut... men lyssna på hur jag låter, jag låter som en gammal tant!"

Kristina, 69 år

Kristina hade arbetat inom kultursektorn hela sitt yrkesliv. Spår av detta gick fortfarande att se i hennes pensionärsklädsel, då många av de klassiska koderna för kulturverksamhet – som färgglada plagg och randiga tröjor – fortfarande rymdes inom vad hon hade på sig. Samtidigt hade de mer formella delarna lagts åt sidan i hennes vardagsliv, då den representativa kjolen hade ersatts av de mer bekväma byxorna. Klädesbytet symboliserade övergången från yrkesverksam till pensionär, och hade därmed mer djupgående konsekvenser än vad som syns i hennes nuvarande vardag. För Kristina var det förhållandevis osentimentalt att ha gått vidare i livet, men just kjolen symboliserade en del av livet som kopplats till kunnande och expertis, att vara del i en yrkesgemenskap som delvis uttrycktes genom de gemensamma klädkoderna. Även om pensionärstillvaron i sig inte var negativ, kunde hon ibland bli påmind om hur livet en gång

sett ut, när kraven på att vara representativ varit tydligare. Samtidigt hade hon distans till sina åsikter, och reagerade med ett skratt när hon insåg hur tankarna lät när hon artikulerade dem högt i samtal.

Föräldraskap och klädstil

"När barnen kom förändrades hur jag klädde mig. Det blev andra behov helt enkelt, man var lite mer hemma då."

Sigrid, 69 år.

Många berättade att livet förändrades inte bara med yrkeslivet, utan också i och med att de fick barn. För Sigrid handlade förändringarna i klädstil vid den här tiden om att de slutade gå ut i samma utsträckning som de gjort tidigare. Istället för att umgås på restaurang kretsade nu livet kring hemmet. Därför klädde hon sig mer informellt och bekvämt, för att på så vis kunna vara mer tillgänglig i barnens lekar. Men, det fanns också andra aspekter på relationen mellan föräldraskap och klädstil:

"Nja, jag tycker verkligen inte att man måste börja klä sig "träki-igt" för att man blir äldre. Däremot behöver man tänka ett varv till på hur man klär sig. Och vilken tonåring vill ha samma stil som sina föräldrar?"

Sara, 34 år (men känner sig som 29)

Det som Sara pratar om här är distinktionen mellan ungdom och vuxen, och hur den enligt henne bör kommuniceras genom förändringar i klädstil. Hon menar att den vuxna borde tänka på att klä sig på ett sätt som synbart skiljer henne åt från ungdomen, för att på så vis markera sin vuxenhet och distans till tonåren. Hennes uttalande påminner delvis om vad Stina sade om svartrockarstilen, att det var något hon successivt övergav i takt med ökande ålder, då hon placerade stilen på insidan, istället för att visa den via sina klädval, men här handlar det om relationen till barn och inte i första hand om yrkesliv. Sara beskriver sig själv utifrån, genom sina barns ögon, och kan på så vis avgöra om en stil passar henne eller inte. Det ska se vuxet och ansvarstagande ut, fjärran sådant som är attraktivt för tonåringar. Även Anna tänker i de här banorna:

"Ja, jag tycker att det är viktigt att man tänker efter vad man tar för kläder när man blivit lite äldre, eftersom man behöver tänka på vad andra ska tycka. Jag vill till exempel inte att mina barn ska behöva skämmas för mig, och därför är det viktigt att inte klä mig för utmanande för min ålder."

Anna, 42 år (men känner sig som 30)

För Anna finns det alltså en känslomässig dimension till klädvalen. Hon vill undvika att orsaka skam för sina barn. Här tangerar hon också en del av ett större forskningsfält kring normer och normbrott. Att följa en norm kan beskrivas i termer av komfort; genom att undvika att sticka ut undviker man också att riskera att göra sig sårbar, vilket leder till en känsla av trygghet. Att bryta mot normer är däremot att vara utsatt, vilket kan leda till besvärliga känslomässiga situationer. Anna beskriver detta genom att prata om skam, men det som är intressant är att hennes tankar också är grundade i omsorg; det är inte de egna känslorna hon talar om och tar hänsyn till, utan barnens. Här märks tydligt relationen mellan andras tankar och de egna klädvalen, där frågan om fri vilja och allmänna normer blir otydlig och tydliga gränsdragningar därför omöjliga att göra.

Åldrande, ekonomi och individualitet

Hittills har det talats om anpassning i relation till åldrande. Arbetsliv och barn ställer krav på en diskret och respektabel klädstil. Med stigande ålder undviks starka färger och höga klackar. Men, det finns också andra sätt att beskriva kläduvecklingen, som ser ut på diametralt annorlunda vis:

"På jobbet har jag idag en expertroll som ger mig mycket hög status. Mår bättre än någonsin när jag var yngre. Kan inte bli bättre. Vore fel att säga att jag känner mig som en yngre ålder för det vore att tänka ner mig både vad gäller fysisk och mental form. Idag har jag ekonomi att klä mig som jag vill och kan därför anpassa klädstil till sammanhang. Det finns inget som jag inte trivs i, allt beror på situation."
Tyra, 63 år (och "har aldrig varit i så god fysisk form som nu")

För Tyra har arbetslivet inneburit en stilmässig frihet. Här ges hon möjlighet att klä upp sig, att köpa exklusiva kläder och dyrbara smycken. Detta understryker hennes höga yrkeskompetens och ökar därmed hennes känsla av välbefinnande. Dessutom mår hon fysiskt bättre än någonsin tidigare, och erbjuder därmed en annan berättelse än de som pratar om vikten av att skylla sig och börja använda diskreta färgval. Därmed blir berättelsen om åldrande mer komplex.

I en kultur så ungdomsorienterad som vår, ses ofta ungdom som en avgörande ålder. För Tyra däremot, ser berättelsen annorlunda ut. Tack vare den kompetens hon förvärvat genom sitt yrkesliv, har hon en större rörelsefrihet gällande ekonomi, vilket gör att hon också kan klä sig i den stil hon trivs i, utan att ta större hänsyn till ekonomiska begränsningar. Via hennes historia går det därmed att se åldrande som mindre linjärt, och istället förstå medelåldern som en av de mest centrala åldrarna i livet. Det sistnämnda speglas även i vad Lena pratar om:

"Jag har blivit mer bohemisk, var kanske mer striktare förr. Vågar klä mig efter det jag gillar mer, och inte vad alla andra har."
Lena, 54 år (men känner sig som 42)

Med ökad ålder har Lena börjat ta ut svängarna och experimentera mer. Åldern ger henne erfarenhet vilket också gör att hon är mer orädd och mindre brydd om andras reaktioner. Hon utgår mindre efter vad andra har köpt, och vad som på så vis kan anses vara tecken på "god smak". Istället väljer hon att uttrycka sig mer självständigt och utgå från lust, istället för konventioner. Ett steg längre går Katarina:

"Vaddå klä sig i enlighet med sin ålder, vad är det?! Det har väl ingen betydelse när man är vuxen? Jag klär mig för mig själv, det har jag alltid gjort. Jag klär mig som jag vill!"
Katarina, 57 år.

Katarina verkar irriterad över själva frågan om ålder och klädstil. Hon går inte med på min frågeställning, utan säger emot och menar att andras åsikter om vad som är passande alltid varit underordnat hennes egen vilja och behov av självständighet. Detta visar att utgångspunkten inte är så självklar som kan tyckas. För Katarina är det inte intressant att diskutera omvärldens möjliga förväntningar på hur hon själv ska se ut, utan hon är tydlig i sin åsikt om att det är hon själv som avgör hur hon vill klä sig. Detta visar att inte bara generation och yrke avgör hur vi klär oss, utan att även den personliga inställningen och attityden spelar roll.

Kroppsliga förändringar

"Idag klär jag mig mer klassiskt, i långbyxor och jumper. Tidigare hade jag ofta snäva kjolar, men det känner jag inte att jag kan ha längre. Jag tror inte man ska klä sig alltför utmanande när man blir äldre. Självt undviker jag det som är för uringat samt kortkort kjol. Samtidigt vet jag inte om jag tycker det är viktigt att klä sig i enlighet med sin ålder. Det är komplicerat!"

Lena, 59 år (men känner sig som 50).

Kroppen förändras genom livet. Från det att vi som barn är med om att kroppen snabbt växer och förändras, genom vuxenlivets olika faser. I takt med att kroppen utvecklas, ändras också vad vi är bekväma med. För många är samtalet om ålderns inverkan på klädvalen samma som diskussionen om hur de kroppsliga förutsättningarna förändrats. För många markeras ålder genom att det inte längre känns lika "rätt" att klä sig figurnära. Detta gäller både män och kvinnor (om än i olika utsträckning):

"Att klä sig efter sin ålder innebär mest att man anpassar kläderna efter vad kropp och utseende tål. Det vill säga, tajta kläder som exponerar mycket kropp är det få äldre som kan bära upp. Man är snyggare när man är ung och kan då se okej ut i lite vad som. Med åldern behöver man kompensera förfallet. Jag själv klär mig aldrig i linne längre, och sällan kortbyxor offentligt."

Johan, 45 år (men känner sig som 39)

Det Johan säger är vi sedan länge vana att höra från kvinnor. När han pratar använder han exempel kopplade till en herrgarderob, som linne och kortbyxor, men logiken är densamma: i takt med att kroppen förändras och förlorar sin fasthet är han inte längre lika bekväm med att exponera den, och därför klär han sig numera i längre byxor och tröjor. Detta visar att vår tids utseendefokus även berör män, och att även män känner sig klädmässigt begränsade i åldrandeprocessen. Att "kompensera förfallet" är förvisso skämtsamt uttryckt, men samtidigt finns det en underton som tyder på att åldrandet är en symbol för att livet obönhörligen går mot sitt slut. Genom att skylla kroppen kan uppmärksamheten dras bort från detta faktum.

Men, återigen finns det i materialet motstridiga budskap. När Lena och Johan pratar om att klä sig mer diskret och dölja kroppens ålderstecken i mer modesta kläder, finns det andra som pratar om helt motsatta erfarenheter:

"Jag var mycket mer kroppsfixerad när jag var yngre. Gillade inte tights kläder då jag kände mig obekvämt att visa upp kroppen. Även fast jag var smal som en sticka och passade in i idealen som rådde. Nu bryr jag mig inte lika mycket, bara jag själv känner mig fin så är det inte lika viktigt vad andra människor tycker. Det är jätteskönt!"

Sara, 41 år (men känner sig som 35).

Det som Sara pratar om här går att relatera till vad många av de andra deltagarna också nämnt, om än ur delvis annat perspektiv. Relationen till kroppen förändras livet genom. Även om kroppen ändrar form och inte längre lever upp till stereotypa skönhetsideal kan det också finnas en känsla av frihet i att inte längre relatera till vad andra har för åsikter om hur man själv ser ut. Detta liknar också vad Tyra diskuterade i relation till sin yrkesidentitet; att som framgångsrik äldre kvinna hon fann njutning i att klä upp sig, på ett sätt som inte hade varit möjligt när hon var yngre och mer junior i sin yrkesidentitet. Samtidigt finns det

också bland det insamlade materialet berättelser om andra förändringar, som inte primärt går att förstå i relation till en allmän och generell förståelse av åldrandeprocessen, men som också handlar om kroppens föränderlighet:

”Min klädstil har förändrats med åldern eftersom jag har ofrivilligt gått upp cirka 30 kilo. Det är på grund av en sjukdom och jag kan därför inte gå ner i vikt. Därför använder jag tyvärr ”tältmodeller”, vilket känns litet konstigt eftersom jag tidigare varit trådsomal och älskat smala midjor kjolar och tigha kläder. Men, sånt är livet!”

Klara, 57 år (men känner sig som allt mellan 24 och 94)

Sjukdom har ingen ålder, utan kan drabba vem som helst, och när som helst. När sjukdomens effekter är sådana att kroppen dramatiskt skiftar form, kan det påverka självkänslan. Många känner inte igen sig själv efter en kraftig viktförändring, och frustrationen kan vara stor när man inte längre kan klä sig ”som sig själv”, utan måste anpassa sig efter nya förutsättningar. Då handlar det inte så mycket om andras förväntningar, som om de egna, oavsett ålder.

Sammanfattning

Normer i samband med åldrande och klädstil kommer till uttryck dels genom stora förändringar i livsmönstret i sig, dels med en kropp i förändring. Detta är särskilt kännbart för kvinnor, eftersom kvinnlighet i stor utsträckning definierats via sin kroppslighet, men även män känner av ökade begränsningar i takt med att de åldras. Det är därför många pratar om att klä ned sig, tona ned färger, dölja bröst och ben, klä sig mer praktiskt. Att ifrågasätta detta är därmed också att bryta med idén om särskilt kvinnlighet som kopplad till ett särskilt sätt att vara attraktiv på, som kräver en särskild typ av kroppslighet, baserad kring en tydlig midja, ungdomliga ben och fast byst.

Men, det är också viktigt att notera att inte alla känner igen sig i den här verklighetsbeskrivningen. För vissa innebär åldrandet istället ökad självständighet och bättre ekonomi. Åter andra känner inte igen sig i beskrivningen överhuvudtaget, utan menar att de sedan de blivit vuxna sällan tagit i beaktande vad andra kan tycka om hur de klär sig. Därmed går det att sammanfatta att mode och kläder har möjlighet att både förstärka normer kring hur vi uttrycker vår identitet, men att det på samma gång också finns en subversiv potential i våra klädstilar, där vi med hjälp av estetik kan utmana invanda idéer och föreställningar om hur vi förväntas se ut beroende på vilken ålder vi befinner oss i.